

บทคัดย่อ

การศึกษาการปรับตัวด้านเศรษฐกิจของชุมชนภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มน้ำโขงตอนล่าง มีวัตถุประสงค์การศึกษา คือ (1) เพื่อพัฒนาโครงการ จำนวน 4 โครงการ ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด (2) เพื่อศึกษาสถานการณ์ ปัญหา สาเหตุ และผลกระทบต่อชุมชน ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มน้ำโขงตอนล่าง (3) เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนในการปรับตัวด้านเศรษฐกิจของชุมชนภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มน้ำโขงตอนล่าง (4) เพื่อศึกษาชุดองค์ความรู้การปรับตัวด้านเศรษฐกิจชุมชนภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มน้ำโขงตอนล่าง (5) เพื่อศึกษาปัจจัย เงื่อนไข และผลกระทบของการใช้กระบวนการทำงานแบบ CBR เพื่อหนุนเสริมให้เกิดการปรับตัวด้านเศรษฐกิจของชุมชนภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มน้ำโขงตอนล่าง ใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการดำเนินงาน คือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การกำหนดแนวทางทดลองปฏิบัติการ การทดลองปฏิบัติการ สรุปผลการทดลองปฏิบัติการ เผยแพร่ผลการวิจัยสู่สาธารณะ สรุปผลการวิจัย และเขียนรายงานวิจัย

ผลการวิจัย มีโครงการวิจัยย่อยภายใต้ชุดโครงการ จำนวน 4 โครงการ แบ่งเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ ประเด็นการเกษตรเพื่อการปรับตัวด้านเศรษฐกิจ จำนวน 3 โครงการ และประเด็นวัฒนธรรม/ทรัพยากร เพื่อการปรับตัวด้านเศรษฐกิจ จำนวน 1 โครงการ

สถานการณ์ ปัญหา สาเหตุ และผลกระทบต่อชุมชน ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มน้ำโขงตอนล่าง ดอน รวง เวิน บุ่ง แก่ง เกาะ ลดลงและหายไป การทำเขื่อนกั้นตลิ่ง ทำให้ปลาไม่เข้าฝั่ง ไม่เข้า เวิน น้ำขึ้นช่วงมีนาคม - เมษายน ส่งผลให้ฝูงปลาที่กำลังอพยพมาหยุดการอพยพ ทำให้ปลากระจัดกระจายไปไม่เป็นฝูง ขึ้นไม่ถูกฤดูกาลไม่ขึ้นตามฤดูกาล พื้นที่เกษตรริมโขง / น้ำท่วม/ถูกกัดเซาะ หายไป เกษตรริมโขง / น้ำท่วม ลงทุนเพิ่ม (ปุ๋ย/เมล็ดพันธุ์/รดน้ำ) ผลผลิตไม่ได้เท่าที่ควร cและแม่น้ำสาขาลดลง /แห้งขอด /หรือท่วมหนักขึ้น /ระดับความชุ่มน้ำลดลง

ศักยภาพของชุมชนในการปรับตัวด้านเศรษฐกิจของชุมชนภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มน้ำโขงตอนล่าง ศักยภาพของชุมชนทั้ง 4 พื้นที่โครงการวิจัย ในการปรับตัวด้านเศรษฐกิจของชุมชนภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของชุมชนกลุ่มน้ำโขงตอนล่าง ประกอบด้วย ศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติ ศักยภาพด้านคน ผู้นำ การรวมกลุ่ม และเครือข่าย ศักยภาพด้านความรู้ ภูมิปัญญา และศักยภาพด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม

ชุดองค์ความรู้การปรับตัวด้านเศรษฐกิจชุมชนภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มน้ำโขงตอนล่าง มีทั้งหมด 5 ด้าน คือ การปรับตัวด้านเกษตรริมโขง การปรับตัวด้านการจัดการน้ำเพื่อการทำนา และปลูกพืชหลังนา การปรับตัวด้านการทำนา และการปลูกพืชหลังนา การปรับตัวด้านการประมง และการปรับตัวด้านอาหาร

ปัจจัย เงื่อนไข และผลกระทบของการใช้กระบวนการทำงานแบบ CBR เพื่อหนุนเสริมให้เกิดการปรับตัวด้านเศรษฐกิจของชุมชนภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มน้ำโขงตอนล่าง คือ การสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้เกิดพลังชุมชน เพื่อเรียนรู้ที่จะปรับตัวร่วมกัน กระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่ทำให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ข้อมูล ข้อเท็จจริง ผ่านการจัดเก็บรวบรวมด้วยตนเอง หรือนักวิจัยในชุมชนเอง รวมถึงเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติทดลองจริง ส่งผลให้ชุมชนสามารถเรียนรู้และปรับตัวได้ตามสถานการณ์เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และเกิดการสื่อสารสาธารณะ เพื่อสร้างการรับรู้ให้คนในสังคม เพื่อเป็นกระบอกเสียงในการจัดการแก้ไขปัญหา หรือสร้างความตระหนักในการแก้ไขปัญหาในทุกระดับ ทั้งนี้โครงการวิจัยนี้มีการสื่อสารสาธารณะหลักทั้งหมด 3 รูปแบบ คือ ข่าวออนไลน์ทั้งหมด 8 แห่ง วีดิโอรายการช่องไทยพีบีเอส 2 รายการ คือ รายการวันใหม่ไทยพีบีเอส เรื่อง ผลกระทบกลุ่มน้ำโขงกับเศรษฐกิจชุมชนบ้าน

เวินบีก จ.อุบลราชธานี (31 ม.ค. 63) และ รายการนักข่าวพลเมือง เสนอเรื่อง งานวิจัยไทบ่านลุ่มน้ำโขง สะท้อนผลกระทบวิถีชุมชน วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2563 เวลา 22.00

ข้อเสนอแนะ (1)ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และชุมชน ต้องรักษาความหลากหลายของระบบนิเวศแม่น้ำโขงจากเป้าหมายการพัฒนาที่ไม่สอดคล้อง ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับนานาชาติ (2)ส่งเสริมสนับสนุนการปรับตัวทางด้านอาชีพบนฐานเศรษฐกิจชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง โดยมุ่งเน้นวิถีการผลิตแบบพึ่งตนเอง สร้างระบบการผลิตที่หลากหลาย สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมและระบบนิเวศ ยกตัวอย่างเช่น การทำประมง การเลี้ยงปลาในกระชัง การเกษตรริมโขง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร การจัดการน้ำเพื่อการอุปโภค – บริโภค และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพื้นที่ (3)ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการดำรงอยู่บนความซับซ้อนและหลากหลายของระบบนิเวศ มีความเอื้อเพื่อแบ่งปันบนฐานวัฒนธรรมประเพณีที่ชุมชนปฏิบัติและเชื่อถือผ่านพิธีกรรมและความเชื่อของคนลุ่มน้ำโขง

นางสาวดวงมณี นารีนุช และคณะ